

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

17. UČIVO O VĚTÁCH

- Konkrétní výuková témata zařazená do 1. a 2. období ZŠ (vyvozované termíny a jejich vymezení, vhodné aktivity): *Zvuková a grafická podoba věty, druhy vět dle postoje mluvčího, věty v textu, větné celky, vzorec souvětí, řeč přímá a nepřímá.*
- https://didaktikamj.upol.cz/index.php/studijni_materialy?id=304 (prezentace Skladba na 1. stupni ZŠ)
- Dokument Skladba-orientační přehled učiva (v Teamsech)

SKLADBA

Návrh rozdělení konkrétního učiva z oblasti skladby do jednotlivých ročníků.
Uvedené ročníky jsou však pouze orientační, závazné výstupy pro jednotlivá období jsou nastaveny v RVP ZV.

1. OBDOBÍ

1. ročník

VĚTA

- seznámení s grafickou podobou věty

2. ročník

VĚTA

- DRUHY VĚT PODLE KOMUNIKAČNÍHO ZÁMĚRU MLUVČÍHO (funkce, intonace, pravopis)
- spojování vět do **SOUVĚTÍ** pomocí vhodných spojovacích výrazů
- uspořádávání slov ve větě
- uspořádávání vět v textu
- rozvíjení vět

3. ročník

VĚTNÉ CELKY

- rozlišení **VĚTY JEDNODUCHÉ** a **SOUVĚTÍ**
- **VĚTNÝ VZOREC / VZOREC SOUVĚTÍ**

RVP ZV 2023:

ČJL-3-2-06 spojuje věty do jednodušších souvětí vhodnými spojkami a jinými spojovacími výrazy
ČJL-3-2-07 rozlišuje v textu druhy vět podle postoje mluvčího a k jejich vytvoření volí vhodné jazykové i zvukové prostředky

2. OBDOBÍ

4. ročník

VĚTNÉ ČLENY

- **ZÁKLADNÍ SKLADEBNÍ DVOJICE (PODMET, PŘÍSUDEK)**, základ věty
- **podmět vyjádřený a nevyjádřený**
- **závislost a řízenost** v ostatních skladebních dvojicích
- lineární grafické znázornění skladebních dvojic a jejich vztahů
- **větné členy holé a rozvité, několikanásobné**

5. ročník

VĚTY

- **VĚTA ZVOLACÍ, VĚTA TÁZACÍ** zjišťovací a **doplňovací** (funkce, intonace, pravopis)

ŘEČ PŘÍMÁ A NEPŘÍMÁ

- funkce přímé řeči
- tvoření řeči přímé a nepřímé
- schéma řeči přímé s větou uvozovací (seznámení s pravopisem a jeho aplikací podle schématu)

RVP ZV 2023:

ČJL-5-2-05 vyhledává základní skladební dvojici a v neúplné základní skladební dvojici označuje základ věty
ČJL-5-2-06 odlišuje větu jednoduchou a souvětí, vhodně změni větu jednoduchou v souvětí
ČJL-5-2-07 užívá vhodných spojovacích výrazů, podle potřeby projevu je obměňuje

Skladba

1. Věta – stavba věty, grafická a zvuková podoba věty, druhy vět, větné celky
2. Věta jako jednotka textu
3. Stavba věty jednoduché – větné členy a jejich vztahy
4. Souvětí – skládání vět
5. Řeč přímá a nepřímá

1. Věta - grafická a zvuková podoba

Pojmy

- Věta
- Druhy vět podle komunikačního záměru mluvčího (věta oznamovací – rozkazovací – tázací – přací)
- Větný celek (věta jednoduchá a souvětí)

Operace s větou

1. Ročník

- Poznávání vět a tvoření vět
- Opis vět s velkým písmenem na začátku a tečkou na konci

2. Ročník

- Druhy vět podle komunikačního záměru mluvčího, jejich rozpoznávání, zápis a čtení se správnou modulací
- Podle komunikačního záměru mluvčího zaznamená správně interpunkci na konci věty

Skládání a rozkládání vět

1. ročník

- Věta se skládá ze slov. Každé slovo píšeme zvlášť.

2. ročník

- Slova jsou ve větě uspořádána.

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

2.ročník

- Slova jsou ve větách uspořádána.

Rozkládání vět ze slov – úkoly

- Spočítej počet slov ve větě
- Najdi v textu větu s největším počtem slov
- Rozděl věty správně na slova. Kolik je řešení?

Skládání vět ze slov – úkoly

- Uspořádej slova tak, aby vznikly věty (práce s textem, manipulace s lístečky se slovy)
- Slož co nejvíce vět. Slova smíš spojovat jen po čarách
- Vytvoř věty s danými slovy, slovními spojeními
- Doplň slova, která ve větách chybí

DRUHY VĚT podle komunikačního záměru mluvčího

2. ročník

- Rozlišuje druhy vět podle komunikačního záměru mluvčího, rozpozná oznámení, otázku, výtku, rozkaz, přání.

Rozlišujeme věty oznamovací, tázací, rozkazovací a přací:

VĚTA OZNAMOVACÍ něco OZNAMUJE. Píšeme za ní tečku.

VĚTOU TÁZACÍ se PTÁME (tážeme). Píšeme za ní otazník

VĚTOU ROZKAZOVACÍ ROZKAZUJEME nebo někoho k něčemu vyzýváme.

Obvykle za ní píšeme tečku.

Za důrazným rozkazem píšeme vykřičník.

VĚTOU PŘACÍ vyslovujeme PŘÁNÍ. Začíná slovy **AŽ, KÉŽ, NECHTĚ, KDYBY...**

Obvykle za ní píšeme tečku.

DRUHY VĚT podle komunikačního záměru mluvčího

2. ročník

- Moduluje melodii výpovědi podle svého záměru, v krátké výpovědi opraví chybnou modulaci.

2./3. ročník

Druhy vět		Melodie hlasu	Znaménko
VĚTA OZNAMOVACÍ			.
VĚTA TÁZACÍ	a) zjišťovací (ano / ne)		?
	b) doplňovací		?
VĚTA ROZKAZOVACÍ			.!
VĚTA PŘACÍ			.!

Druhy vět podle komunikačního záměru mluvčího – úkoly

- Zazpívejte si rozhodně, jaká je část melodie, vyznačená v notovém zápisu červeně.

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

2./3. ročník

- spojování vět spojkami

3. ročník

- spojování vět spojovacími výrazy
- Větný vzorec – vytváření vzorců
 - Tvoření souvětí podle vzorců

Spojování vět v vět v souvětí

2./3. ročník

Spojuje krátké věty do souvětí a užívá k tomu vhodné spojovací výrazy.
Obmění spojovací prostředky podle potřeby svého projevu nebo podle zadání učitele.

Texty jsou buď psané, nebo mluvené. Jsou složeny z větných celků.

Konec větného celku poznáme v řeči podle koncové melodie a pauzy, v písmu podle tečky, otazníku nebo vykřičníku.

Spojíme-li dvě nebo více vět do jednoho celku, vznikne souvětí

Věta jednoduchá a souvětí

Úkoly:

- Spočítej počet vět v daných větných celcích
- Rozhodni, zda se jedná o věty jednoduché nebo souvětí.
- Vypiš z textu větné celky, které jsou tvořeny jen jednou větou.

Tvoření souvětí

Úkoly:

- dopiš neúplná souvětí
- doplň souvětí

SPOJOVACÍ VÝRAZY

2./3. ročník

Věty v souvětí bývají spojeny **SPOJKAMI**, ale někdy jsou jen postaveny vedle sebe.

Mezi větami v souvětí píšeme čárku.

Jsou-li spojeny spojkami **A, I, ANI, NEBO**, čárku zpravidla nepíšeme.

3./4. ročník

SPOJOVACÍMI VÝRAZY mohou být **SPOJKY** nebo jiná slova (*jaký, který, kde, kam, kdy, co...*).

5. ročník

SPOJOVACÍMI VÝRAZY jsou **SPOJKY** (*a, ale, že, když, aby, poněvadž...*),

VZTAŽNÁ ZÁJMENA (*kdo, co jaký, který, či...*)

a

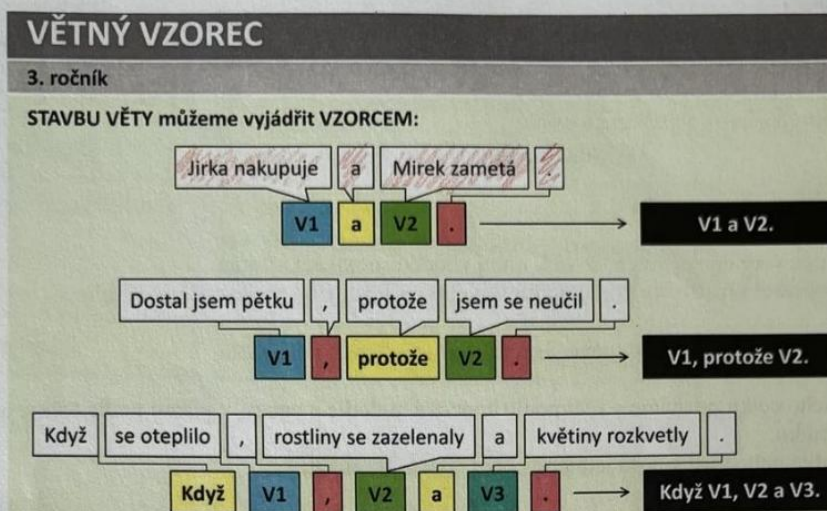
VZTAŽNÁ PŘÍSLOVCE (*kde, kam, kdy, jak, odkud...*).

Úkoly:

- podtrhni v textu spojky. Rozhodni, zda spojují slova nebo věty.

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

5. Řeč přímá a nepřímá

Operace s řečí přímou a nepřímou

5. ročník

- rozpoznávání věty přímé a nepřímé, vyvozená jejich funkce
- převádění věty nepřímé na přímou a naopak
- správný zápis věty přímé

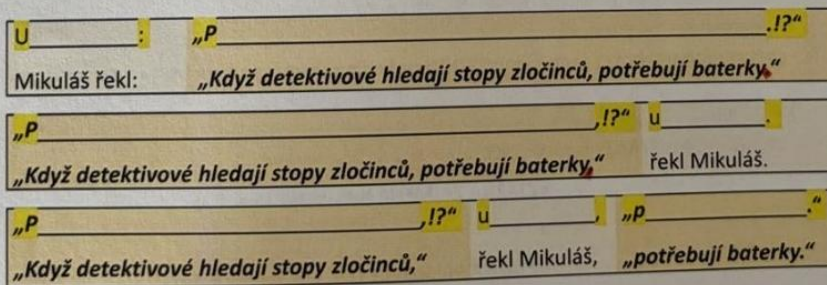
FUNKCE PŘÍMÉ ŘEČI

4. ročník

PŘÍMÁ ŘEČ uvádí řeč mluvčího přímo, doslova. Opakuje to, co někdo řekl, nebo napsal.

Píšeme ji do uvozovek.

UVOZOVACÍ VĚTA stává před přímou řečí, za ní, nebo je do přímé řeči vložena.

Přímá řeč a její stavba

Úkoly:

- doplň uvozovací věty
- podtrhni modře věty uvozovací
- Doplň vynechané čárky a uvozovky

Aplikace řeči přímé a nepřímé

Úkoly:

- Převeď přímou řeč do řeči nepřímé a naopak

„Máš rád čokoladu?“ zeptal se Mirek.
Mirek se mě zeptal...

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

Druh věty	Použitá slovesa jsou obvykle ve způsobu:
VĚTA OZNAMOVACÍ	slovesa ve způsobu oznamovacím
VĚTA TÁZACÍ	slovesa ve způsobu oznamovacím
VĚTA ROZKAZOVACÍ	slovesa ve způsobu rozkazovacím , ale mohou být i ve způsobu oznamovacím : <i>Žádáme naše zákazníky, aby při nákupu skládali zboží pouze do vozíků. Vstup povolen pouze zaměstnancům.</i>
VĚTA PŘACÍ	slovesa ve způsobu podmiňovacím nebo oznamovacím

2.Věta jako jednotka textu

Operace s větou

2.ročník – řazení vět v textu

3.ročník – práce s větnými celky – věta jednoduchá x souvětí

Uspořádání vět

2.ročník – věty jsou v textu uspořádané. Pořádek vět nemůžeme libovolně měnit.

Úkoly:

- Spočítej počet vět v textu
- Uspořádej věty tak, aby vytvořily příběh
- Rozděl text na věty a napiš je

VĚTNÉ CELKY

2. ročník

TEXTY jsou buď psané, nebo mluvené. Jsou složeny z VĚTNÝCH CELKŮ.

Konec větného celku poznáme v řeči podle koncové melodie a pauzy, v písmu podle tečky, otazníku nebo vykřičníku.

Spojíme-li dvě nebo více vět do jednoho celku, vznikne SOUVĚTÍ.

3. ročník

Větným celkům, které se skládají jen z jedné věty, říkáme VĚTA JEDNODUCHÁ.

3.Skladba věty jednoduché

Operace s větou jednoduchou

4.ročník

- Vyhledává základní skladební dvojice ve dvojčlenné větě
- Ve větách s nevyjádřeným podmětem tvoří základní skladební dvojice za pomoci příslušných osobních zájmen
- Ostatní skladební dvojice
- Věta holá a rozvitá

4.Souvětí, spojování vět

Operace se souvětím

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

- přečti pěkně věty a rozhodni jejich melodii – stoupavá/ klesavá
- rozhodni, které z následujících vět jsou oznamovací, tázací, rozkazovací, nebo přací
- vyhledej a vyznač znaménko za větou
- doplň správná znaménka za větami

DRUHY VĚT podle komunikačního záměru mluvčího

5. ročník

OTÁZKY mohou být **ZJIŠŤOVACÍ** – Odpovídáme na ně ANO / NE.

DOPLŇOVACÍ – Obsahují tázací slovo (*Kolik? Jak? Kde?...*)

Vyžadují odpověď, která doplňuje informaci.

Otázky zjišťovací a doplňovací se liší také v intonaci.

*Jen když něco zjišťujeme,
ano nebo ne,
hlásek vzhůru pozvedneme,
tím se zeptáme.*

VĚTA ROZKAZOVACÍ vyjadřuje žádost, nařízení, rozkaz, ale také mírnou nebo naopak usilovnou výzvu nebo prosbu.

Věta tázací – úkoly

- vymysli otázky k následujícím odpovědím
- utvoř věty tázací s danými slovy a napiš je
- vytvoř otázky, o čem si povídala zvířata
- **Věta rozkazovací – úkoly**
- utvoř věty rozkazovací s danými slovy a napiš je
- jaké rozkazy/ příkazy/ zákazy často slyšíš doma, ve škole....
- hledej tabule s příkazy a zákazy ve vašem okolí
- utvoř z rozkazovacích vět věty oznamovací

Věta přací – úkoly

- **Hra: Házej kostkou.** Podle toho, co ti padne, přej si něco jako: ¹⁸

maminka

tatínek

sourozenec

babička

děda

tvůj pejsek

- utvořte věty přací s danými slovy a napiš je: Ať, Kéž, Kdyby